

Öğretmenlerde Çocuk İstismar ve İhmal Farkındalığının Belirlenmesi

Addressing of Awareness towards Child Abuse and Neglect Among Teachers

Ömer Ataç¹, Cemile Altundal², Ayyüce Karakuş³, Sümeyye Firidin⁴, Osman Hayran¹

¹Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Tıp Fakültesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

²Tıp Fakültesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

³Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, İstanbul, Türkiye

⁴Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kocaeli, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, İstanbul'da Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç farklı kurumda görev yapan öğretmenlerde çocuk istismar ve ihmal farkındalığı düzeyinin ölçülmesidir.

Yöntem: Kesitsel türde olan bu araştırma, İstanbul ilindeki üç farklı okulda görev yapan 150 öğretmende yapılmıştır. Araştırmada çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlamada öğretmenlerin farkındalıklarının saptanmasına yönelik "Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerinin Tanımlanması Ölçeği"nin Kürklü tarafından öğretmenlerde uygulanması için uyarlanmış versiyonu kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların %66.0'ı kadın, %74.0'ı evlidir. Yaş ortalaması 37.9±7.92'dir. Branş öğretmenleri %51.3 ile en kalabalık gruptur. Katılımcıların meslek yılı ortalaması ise 13.7±7.86'dır. Katılımcıların %8.0'ı konuyla ilgili resmi bir eğitim aldığını, %31.3'ü ilgili kanun hakkında bilgilendirildiğini ifade etmiştir. %82.0'ı çocuk istismarı ve ihmali hakkında daha fazla bilgilendirilme gereksinimi duymaktadır. Yaş grubuna göre yapılan karşılaştırmada 24-40 yaş grubunun ölçek ortalaması 41-60 yaş grubuna göre istatistiksel olarak önemli düzeyde yüksektir (p=0.001). Meslek yılına göre yapılan karşılaştırmaya göre, meslek yılı arttıkça ölçek puan ortalaması azalmaktadır (p=0.013). Meslek yılı ile ölçek puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizinde, negatif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur (r=-0.247 ve p=0.002).

Sonuç: Öğretmenlere konuyla ilgili yapılan resmi eğitimler yetersiz olup, katılımcılar kanunî düzenlemeler hakkında bilgi eksikliklerini tamamlamak için bilgilendirilme ihtiyacı duymaktadır. Okuldaki görevlere göre farkındalık değişmemekle birlikte, meslekte daha çok yıl geçirmiş öğretmenlerin, çocuklarda istismar ve ihmal konusunda farkındalığının daha az olmasının nedenleri araştırılmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk istismarı, çocuk ihmali, farkındalık, öğretmen

Geliş Tarihi: 07.04.2020

Kabul Tarihi: 29.01.2021

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to examine the level of awareness towards child abuse and neglect among teachers working in three different public schools in Istanbul.

Methods: This cross-sectional study was conducted on 150 teachers working in three different schools in Istanbul. In the study, a version adapted by Kürklü for the implementation of "Identification of Signs and Risks of Child Abuse and Neglect Scale" for teachers in determining the symptoms and risks of child abuse and neglect was used.

Results: 66.0% of the participants are women and 74.0% are married. The average age is 37.9 ± 7.92. Branch teachers are the most crowded group with 51.3%. The average vocational year of the participants is 13.7 ± 7.86. 8.0% of the participants stated that they received an official training on the topic, 31.3% stated that they were informed about the law. 82.0% of them need to be informed more about child abuse and neglect. In the comparison made by age group, the scale average of the 24-40 age group is higher than the 41-60 age group (p= 0.001). As the professional year increases, the scale average score decreases (p= 0.013). In the correlation analysis conducted to determine the relationship between professional year and scale scores, a negative and weak relationship was found (r = -0.247 and p = 0.002).

Conclusion: Official trainings on the subject are insufficient and the participants need to be informed to complement the lack of information about legal regulations. Although awareness does not change according to the duties at school, the reasons why teachers who have spent more years in the profession are less aware of abuse and neglect in children should be investigated.

Key Words: child abuse, child neglect, awareness, teacher

Received: 04.07.2020

Accepted: 01.29.2021

ORCID IDs: Ö.A.0000-0001-8984-9673, C.A.0000-0002-3500-4277, A.K.0000-0002-4956-4363, S.F.0000-0002-0510-8112, O.H.0000-0002-9994-5033

Yazışma Adresi / Address for Correspondence: Ömer Ataç, MD Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Uluslararası Tıp Fakültesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye E-posta: oatac@medipol.edu.tr

©Telif Hakkı 2022 Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi - Makale metnine <http://medicaljournal.gazi.edu.tr/> web adresinden ulaşılabilir.

©Copyright 2022 by Gazi University Medical Faculty - Available on-line at web site <http://medicaljournal.gazi.edu.tr/>

doi:<http://dx.doi.org/10.12996/gmj.2022.05>

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre çocuk istismarı "çocuğun sağlık, büyüme ve gelişmesini olumsuz olarak etkilenmesine neden olan her türlü fiziksel ve/veya duygusal, cinsel, ihmal veya ihmale neden olacak ticari reklam amaçlı ya da diğer bütün etkileme şekilleri de dahil olmak üzere her türlü tutum ve davranışlara maruz kalması" olarak tanımlanmıştır (1). "Çocuğun beslenme, sağlık, barınma, giyim, eğitim, korunma ve gözetim gibi temel gereksinimlerinin onun bakımını üstlenen ana-babası ya da diğer yakınları tarafından karşılanamaması" olarak tanımlanan ihmal de istismar olarak kabul edilmektedir (1).

Çocuk istismar ve ihmali çocukların gelişim sürecinde dikkate alınması gereken bir konu olmasına rağmen gerek bilgi eksikliğinden gerekse kültürel faktörlerden dolayı gündeme yeterince gelmemektedir. Ciddi sağlık problemleriyle veya adli olaylarla sonuçlanmadıkça, çocuk ihmali ve istismarı atlanabilmektedir. Çocuğa kötü muameleyi fark edebilme, çocuğun korunması ve güvenliğinin sağlanması yoğun bir çaba gerektirir ve çocuğun gelecekteki iyilik hali üzerinde etkisi büyüktür (1), (2). Çocuk istismarı ve ihmali gibi çocukluk çağında meydana gelen olumsuz olaylar, kişinin ergenlik ve erişkin dönemdeki morbidite ve mortalite düzeyini de etkilemektedir. (2-4).

Çocuk istismarı ve ihmali bireysel, ailesel ve sosyal risk faktörlerinin karmaşık bir etkileşimi sonucu ortaya çıkar ve sadece belli bir kesimde değil, farklı sosyoekonomik düzeylere sahip toplumlarda görülen bir sorundur. ABD'de çocuk koruma hizmetleri verilerine göre her 1000 çocuktan 9'u istismara maruz kalmaktadır ve en sık görülen türü %78 ile ihmaldir (5). %18 fiziksel istismar ve %9 cinsel istismar görülmektedir. 2015 yılında yayınlanan bir rapora göre her yıl 3 milyondan fazla çocuk istismarı başvurusu yapılmakta ve bunların yaklaşık %22'sinde istismar tespit edilmektedir (5). ABD Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi'nin yayınladığı bir raporda da her dört çocuktan birinin hayatı boyunca en az bir defa ihmal veya istismara uğradığı açıklanmıştır (6). DSÖ'ye göre de her dört yetişkinden biri çocukken fiziksel istismara, kadınların %20'si ve erkeklerin %7'si ise cinsel istismara maruz kalmaktadır (3).

Ülkemizde T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile UNICEF yürütücülüğünde 2010 yılında yapılan "Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması"na göre 7-18 yaş grubu çocuklarda, duygusal istismar %51, fiziksel istismar %43, ve cinsel istismarın ise %3 görüldüğü tespit edilmiştir (7), (8). Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, ülkemizde cinsel suç mağduru olan çocukların 2014'ten 2016'ya %33 artmış ve çocuk cinsel istismar hükümlülerinin 2006-2016 yılları arasında %42.5'ten %58.8'e yükselmiştir (9). TÜİK verilerine göre 2017 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların %46.2'sinin mağdur olarak geldiği veya getirildiği tespit edilirken, mağdurların %13.5'i cinsel suç nedeniyle mağdur olduğu açıklanmıştır (10). Resmi başvuru veya bildirim yapılmayan durumlar da göz önünde bulundurulduğunda gerçek durumunun daha da kötü olduğu söylenebilir.

İstismar ve ihmalin önlenmesi çok sektörlü bir yaklaşımla ele alınmalıdır (3). Sürece müdahil olan farklı meslek gruplarının hem bilgi düzeyleri yeterli olmalı hem de yasal sorumluluklarının farkında olmaları gerekmektedir. Okul çağıyla beraber çocuklar günün büyük bir kısmını okulda geçirmekte ve öğretmenleriyle yakın iletişim halindedirler. Öğretmenler çocukların eğitim hayatının şekillenmesindeki rollerinin yanında, okul dışı çevrelerine ait gözlem ve müdahaleler de söz sahibidir. Ayrıca, Türk Ceza Kanunu Madde-279 "Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi" kapsamında da yasal yükümlülükleri söz konusudur (11). Bu nedenle çocuk istismar ve ihmalinin farkındalığı konusunda öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir.

Bu çalışmanın amacı, İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç farklı kurumda görev yapan öğretmenlerde çocuk istismar ve ihmal farkındalığı düzeyinin belirlenmesidir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Kesitsel türde olan bu araştırma, İstanbul ili Çekmeköy ilçesindeki Çekmeköy İlkokulu ve Şehit İzzettin Yüksel Ortaokulu ile Başakşehir ilçesindeki Şehit Orhun Göytan İlkokulu'nda Şubat-2020'de yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, bu okullardaki toplam 150 öğretmen oluşturmaktadır ve örnekleme yapılmadan tüm öğretmenlere ulaşılması planlanmıştır. Araştırmada çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlamada öğretmenlerin farkındalıklarının saptanmasına yönelik bir soru formu kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri öğretmenlerin yaşı, cinsiyeti, branşı, meslekteki süresi gibi sosyodemografik özellikleri, bağımlı değişkeni ise çocuk istismar ve ihmal farkındalık düzeyidir. Veriler araştırmacılar tarafından okullara gidilerek yüz yüze anket uygulaması yoluyla toplanmıştır.

Çocuk istismarı ve ihmalinin belirti ve risklerini tanımlamada öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin belirlenmesine yönelik soru formu Kürklü tarafından hazırlanmıştır (12). 17 sorudan oluşan soru formunda yer alan pozitif yönlü sorular 2, 4, 5, 6, 9, 10,11, 14 ve 16.sorular olup doğru= 3 puan, emin değilim= 2 puan, yanlış= 1 puan olarak; 1, 3, 7, 8, 12, 13, 15 ve 17. sorular ise negatif yönlü sorular olup doğru= 1 puan, emin değilim= 2 puan, yanlış= 3 puan olarak puanlandırılmaktadır. Sonuçta en az 17, en fazla 51 puan alınabilmektedir. Alınan puanın azalması, farkındalık düzeyinin de düşük olduğunu göstermektedir. Soru formunun kullanımı için Kürklü'den sözel olarak izin alınmıştır.

Elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 24.0 programında analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler olarak sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma hesaplanmış. gruplar arası farkların belirlenmesi için önemlilik testleri olarak bağımsız gruplarda t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizi Pearson korelasyon ile yapılmıştır. Tüm testlerde istatistiksel önemlilik düzeyi p<0.05 kabul edilmiştir.

Araştırma için etik kurul onayı, İstanbul Medipol Üniversitesi Girişimsel Olmayan Çalışmalar Etik Kurulu'nun 19.02.2020 tarih ve 146 numaralı kararıyla alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyodemografik özellikleri Tablo-1’de verilmiştir. Katılımcıların %66.0’ı kadın, %74.0’ı evlidir. Yaş ortalaması 37,9±7,92 olup en küçük yaş 24 en büyük yaş ise 60’tır. Katılımcıların %66’sı ebeveynidir. Branş öğretmenleri %51.3 ile en kalabalık gruptur. Katılımcıların meslek yılı ortalaması ise 13.7±7.86’dır.

Katılımcıların %96.0’sı çocuk istismar ve ihmalinin bildirilmesini hem kanuni hem de ahlaki bir zorunluluk olduğunu belirtmiştir. %8.0’ı konuyla ilgili resmi bir eğitim aldığını, %31.3’ü kanun hakkında bilgilendirildiğini ifade etmiştir. %82.0’ı çocuk istismarı ve ihmali hakkında daha fazla bilgilendirilme gereksinimi duymaktadır.

Tablo 1: Öğretmenlerin sosyo-demografik özellikleri

Cinsiyet	n	%
Kadın	99	66.0
Erkek	51	34.0
Yaş		
24-40	94	62.7
41 ve üzeri	56	37.3
Medeni durum		
Evli	111	74.0
Bekar	27	18.0
Boşanmış	12	8.0
Ebeveyn olma durumu		
Evet	99	66.0
Hayır	51	34.0
Okuldaki görev		
Branş öğretmeni	77	51.3
Sınıf öğretmeni	59	39.3
Müdür yardımcısı	10	6.7
Müdür	4	2.7
Meslek yılı		
0-5	25	16.7
6-15	64	42.7
16-25	49	32.7
26 ve üzeri	12	8.0
Toplam	150	100.0

Tablo 2: Öğretmenlere göre çocuk istismar ve ihmalinin bildirilmesi gereken kurumlar

Kurumlar	n	%
Okul yönetimi	102	68.0
Polis	26	17.3
Sosyal Hizmet Müdürlüğü	16	10.7
Milli Eğitim Müdürlüğü	4	2.7
Sağlık Müdürlüğü	2	1.3
Toplam	150	100

Öğretmenlerin %68.0’ı çocuk istismarı ve ihmali durumunda okul yönetimine. %17.3’ü polise %10.7’si ise sosyal hizmet müdürlüğüne bildirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Tablo-2).

Tablo 3: Katılımcıların farkındalık düzeyi sorularından aldıkları puanların bağımsız değişkenlere göre karşılaştırılması

	Ortalama ±SS	p
Cinsiyet		
Kadın (n=99)	39.55±2.67	0.102
Erkek (n=51)	38.63±3.48	
Yaş		
24-40 (n=94)	39.85±2.81	0.001
41-60 (n=56)	38.20±3.01	
Medeni durum		
Evli (n=111)	39.17±0.29	0.722
Bekar (n=27)	39.63±0.58	
Boşanmış (n=12)	38.92±0.87	
Ebeveyn olma durumu		
Evet (n=99)	38.91±3.00	0.073
Hayır (n=51)	39.84±2.90	
Okuldaki görev		
Branş öğretmeni (n=77)	39.62±0.34	0.409
Sınıf öğretmeni (n=59)	38.75±0.39	
Müdür yardımcısı (n=10)	39.20±0.95	
Müdür (n=4)	39.00±1.50	
Meslek yılı		
0-5 (n=25)	40.56±0.59	0.013
6-15 (n=64)	39.52±0.37	
16-25 (n=49)	38.47±0.42	
26 ve sonrası (n=12)	38.08±0.85	
Toplam	38.23±2.99	

Tablo-3’te soru formundan alınan puanların bağımsız değişkenlere göre karşılaştırılması verilmiştir. Yaş grubuna göre yapılan karşılaştırmada 24-40 yaş grubunun puan ortalaması 41-60 yaş grubuna göre istatistiksel olarak önemli düzeyde yüksektir (p=0.001) Cinsiyet, medeni durum, ebeveynlik ve okuldaki göreve göre ise gruplar arasında istatistiksel olarak önemli fark yoktur. Meslek yılına göre yapılan karşılaştırmada ise gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemlidir (p=0.013). Meslek yılı arttıkça puan ortalaması azalmaktadır. İleri analizde, meslek yılı 1-5 yıl arasında olan öğretmenlerin puanlarının diğer gruplara göre önemli şekilde yüksek olduğu, farkın bu gruptan kaynaklandığı saptanmıştır. Meslek yılı ile soru formundan alınan puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon analizinde, negatif yönde zayıf ve istatistiksel olarak önemli bir ilişki bulunmuştur (r=-0.247 ve p=0.002).

Tablo 4: Farkındalık düzeyi hakkındaki soruların doğru yanıtlanma yüzdesine göre sıralanması

Sorular	n (%)
İstismar ve ihmale uğramaları çocukların okul başarılarını etkilemez.	140 (93.3)
İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ebeveynlerinden ve diğer yetişkinlerden korkma, kaçınma gösterebilirler.	140 (93.3)
İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar sıklıkla göz göze iletişimden kaçınırlar, içe kapanıklık gösterebilirler.	136 (90.7)
Özellikle 10-15 yaşlarındaki gebelik cinsel istismarı düşündürmelidir.	134 (89.3)
İstismar ve ihmale uğrayan çocukların özsaygıları oldukça yüksektir.	116 (77.3)
Cinsel istismara uğrayan çocukların büyük bir bölümü fiziksel istismara da uğramıştır.	115 (76.7)
Ebeveynin sosyal destek kaybı yaşaması ve/veya alkol bağımlısı olması çocuk istismar ve ihmali açısından bir risktir.	113 (75.3)
Çocuk istismar ve ihmali üst sosyo-ekonomik düzeylerde rastlanmaz.	111 (74.0)
Çocuğun yüzünün donuk ve ifadesiz görülmesi ihmal edildiğini düşündürmelidir.	63 (42.0)
Çocuğun büyüme ve gelişmesindeki gerilik ihmali düşündürmez.	59 (39.3)
Çocuğun kötü hijyene sahip olması ihmal olasılığını akla getirmelidir.	51 (34.0)
Ailenin gelir düzeyi çocuk ihmal ve istismarında önemli bir etkidir.	44 (29.3)
Çocuğun yürüme, oturma gibi genel davranışlarına bakarak cinsel istismardan şüphelenmek mümkün değildir.	33 (22.0)
Çocuğun cinsiyetinin istismar ve ihmali önemi yoktur.	30 (20.0)
Velinin çocuktan sık sık şikayet etmesi istismar olasılığını akla getirmelidir.	14 (9.3)
Çocuk fiziksel temasa uğramadan da cinsel olarak istismar edilmiş olabilir.	4 (2.7)
Fiziksel veya mental eksikliği olan çocukların ihmal ve istismara uğrama olasılığı normal çocuklara göre daha fazladır.	4 (2.7)

Tablo-4'te, kullanılan ölçeğin doğru yanıtlanma oranlarının sıklık sırasına göre dağılımı verilmiştir. Katılımcıların en çok doğru yanıt verdiği maddeler %93.3 ile "İstismar ve ihmale uğramaları çocukların okul başarılarını etkilemez" ve "İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar ebeveynlerinden ve diğer yetişkinlerden korkma kaçınma gösterebilirler", %90.7 ile "İstismar ve ihmale uğrayan çocuklar sıklıkla göz göze iletişimden kaçınırlar, içe kapanıklık gösterebilirler" ifadeleri olmuştur.

En az doğru yanıt verilen maddeler ise %2.7 ile "Velinin çocuktan sık sık şikayet etmesi istismar olasılığını akla getirmelidir" ve "Çocuk fiziksel temasa uğramadan da cinsel olarak istismar edilmiş olabilir", %9.3 ile "Fiziksel veya mental eksikliği olan çocukların ihmal ve istismara uğrama olasılığı normal çocuklara göre daha fazladır" ifadesidir.

TARTIŞMA

İstanbul'daki üç farklı okulda yapılan araştırmaya katılan öğretmenlerin %92.0'ı çocuk istismarı ve ihmali konusunda resmi bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmali hakkında yapılan diğer araştırmalarda öğretmenlerin konuyla ilgili eğitim alma durumlarının %0.0-%26.3 arasında değiştiği görülmektedir (12)–(15). Bu konuda daha fazla bilgilendirilmek isteyenler grubun %82.0'ını oluşturmaktadır. Benzer çalışmalarda da %81.6-%84.2 arasında bilgilendirilmek isteyenler bulunmaktadır (12), (14). Ülkemizde çocuk adalet sistemi ile ilgili mevzuatın güncel ihtiyaçlar ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla, koruma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına ve çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsayan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 15 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir (16). Araştırmamızda öğretmenlerin %68.7'si bu kanun hakkında bilgilendirilmediklerini ifade etmiştir. Kürklü'nün çalışmasında ise kanun hakkında bilgilendirilmeyen öğretmenler %89.2'dir (12).

Buna göre, ülkemizde öğretmenlere yapılan resmi eğitimlerin yetersiz olduğunu, öğretmenlerin kanuni düzenlemeler hakkında bilgi eksikliklerini tamamlamak için bilgilendirilme ihtiyacı duyduklarını söylemek mümkündür. Yurtdışında yapılan bir çalışmada da bilgi eksikliği bulunan öğretmenlerin bunu telafi etmek istedikleri ortaya konulmuştur (17).

Öğretmenler ihmal veya istismarın bildirilmesinde önemli role sahip bir meslek grubudur. İngiltere'de yapılan bir çalışmada ihmal ve istismar bildiren kurumlar arasında okullar %17.7 ile emniyet birimlerinden (%27,5) sonra ikinci sırada yer almaktadır (18). ABD'de yapılan bir çalışmada da ihmal veya istismara uğrayan çocukların durumundan haberdar olan meslek grupları arasında öğretmenler, polislerden sonra ikinci sıradadır (19). Her iki çalışmada da sağlık kuruluşları ve sağlık çalışanlarının üçüncü sırada olması dikkat çekicidir. Araştırmamızda öğretmenlerin %96,0'ı hem kanuni hem de ahlaki olarak çocuk istismarı ve ihmali bildirmek zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Önceki yıllarda yapılan başka çalışmalarda ise bu oran %51,2 ile %93,1 arasında değişmektedir (12), (15), (20). Bu çalışmalar geçmişten günümüze kronolojik olarak sıralandığında, bildirme zorunluluğuna "evet" yanıtı verenlerin yüzdesinin giderek artmakta olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu çocuk istismarı ve ihmalinin resmi makamlara bildirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu oranın %100'e ulaşması hedeflenmelidir. Bu durum sadece ülkemizde değil yurtdışında da dikkat çekmektedir. Avustralya'da yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin %14.5'inin ihmal veya istismardan şüphelendiği halde bildirim yapmadığı tespit edilmiştir (21).

Öğretmenlerin %68.0'ı çocuk ihmal ve istismarının ilk olarak okul yönetimine bildirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Kürklü'nün çalışmasında öğretmenlerin %56.0'ı, Tuğay'ın çalışmasında ise %77.8'i çocuk istismar ve ihmali bildirecekleri yer olarak okul yönetimini tercih etmişlerdir (12), (15). Buna göre, okul yönetimi öğretmenlerin bildirim için ilk tercih ettiği mercidir. Bu nedenle, konuyla ilgili olarak okul yöneticilerinin bilgi ve farkındalık düzeyleri yüksek olmalıdır.

Öğretmenlerin okuldaki görevlerine göre farkındalık düzeyleri açısından hem bu çalışmada hem de Kürklü'nün çalışmasında istatistiksel olarak önemli bir fark olmaması, okuldaki görevin farkındalığı değiştirmediğini göstermektedir (12). Katılımcıların sonuçları arasında, cinsiyet, medeni durum ve ebeveyn olma durumuna göre de önemli bir fark saptanmamıştır. Ancak katılımcılardan 40 yaş altında olanlar ile meslek yılı daha kısa olan öğretmenlerin farkındalık düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Genel olarak, yaş ile meslek süresinin paralel olarak artmasının beklenen bir durum olduğunu ifade etmek gerekir. Eskişehir'de 140 okul öncesi öğretmeni arasında fiziksel istismar farkındalığının araştırıldığı bir çalışmada meslekteki süresi 1-5 yıl arasında olan öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin, daha tecrübeli gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (22). Buna göre meslekte daha çok yıl geçirmiş öğretmenlerin, çocuklarda istismar ve ihmal konusunda farkındalığının daha az olduğunu söylemek mümkündür. Mesleki deneyimi daha az olan genç öğretmenler, ülkemizde istismar ve ihmal hakkında son yıllarda artan duyarlılıktan daha çok etkilenmiş olabilir. Çalışmamızda araştırılmamakla birlikte, öğretmenlerin formasyon eğitimi müfredatlarında son yıllarda istismar ve ihmal konusu daha çok işlendiyse, bu durum iki grup arasındaki farkı açıklayan nedenlerden biri olabilir. Soru formunda yer alan 17 sorunun 9'unda doğru yanıtlanma miktarının %50'nin altında kalması ise öğretmenlerin bilgi düzeyindeki eksiklikleri ve bilgilendirilme ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Bu araştırma İstanbul ilinin Çekmeköy ve Başakşehir ilçelerindeki üç okulda yapılmıştır. Herhangi bir toplumu temsil eden örnek seçimi yapılmadığından araştırmanın sonuçlarının genellenmesi söz konusu değildir. Araştırmada çocuk istismarı ve ihmal söz konusu olduğunda öğretmenlerin çoğunlukla ilk olarak okul yönetimine bildirmeyi tercih ediyor olmaları, yöneticilere yönelik farkındalık düzeyini belirleme amaçlı araştırmalar yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Literatürde yapılan diğer çalışmalarda da öğretmenlerin bu konuda bir eğitim almamış olması ve bilgilendirilme ihtiyacı duyması, bu faaliyetlerin artırılması ve rutin uygulama haline alması gerektiğini göstermektedir. Bu ihtiyaç karşılanırken özellikle bilgi düzeyinin düşük olduğu konular belirlenerek gerekli planlamalar yapılmalıdır. Ayrıca, meslek yılı ve yaşa göre farklılaşan farkındalık düzeylerini giderecek müdahaleler yapılması için bu durumun nedenleri araştırılmalıdır. Çocuk istismarı ve ihmal konuları saptanması zor konular olmakla birlikte birçok belirtisi olan durumlardır. Bu belirtileri görüp çocuk istismar ve ihmalini erken tanımak, mağdur çocukların bu duruma daha fazla maruz kalmalarını engelleyerek daha sağlıklı birer erişkin olmaları için önemli bir adımdır. Öğretmenlerin bu konudaki farkındalıklarını artması ülkemizde çocuk istismar ihmalinin erken dönemde tanınmasına katkı sağlayacaktır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

KAYNAKLAR

- 1.WHO, Report of the Consultation on Child Abuse Prevention, 1999.
- 2.WHO, Global Status Report on Violence Prevention, 2014.
- 3.WHO, Child maltreatment - Fact Sheet, 2016.
URL:https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment. (Erişim Tarihi: 27/03/2020).
- 4.T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Çocuk İhmal ve İstismarı, 2020. URL: https://hsgm.saglik.gov.tr/ruh-sagligi/ihmal-istismar.html. (Erişim Tarihi: 26/03/2020).
- 5.National Center for Injury Prevention and Control Division of Violence

Prevention, Child Maltreatment: Facts at a Glance, 2014.

- 6.Children's Bureau of the U.S. Department of Health and Human Services, Child Maltreatment 2012, 2013. URL: https://www.acf.hhs.gov/cb/research-data-technology/statistics-research/child-maltreatment (Erişim Tarihi: 26/03/2020).
- 7.Korkmazlar Oral Ü, Engin P, Büyükyazıcı Z. Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2010.
- 8.Bakır E, Kapucu S. Çocuk İhmal ve İstismarının Türkiye'de Yapılan Araştırmalara Yansıması: Bir Literatür İncelemesi. Hacettepe Üniv. Hem. Fak. Derg. 2017; 4: 13–24.
- 9.Polat O. Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu -2. ASUMA. 2018.
- 10.TÜİK, Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2017. URL: http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27609. (Erişim Tarihi: 25/03/2020).
- 11.Türk Ceza Kanunu. Kanun Numarası: 5237. Kabul Tarihi: 26/9/2004. Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih ve Sayı: 12/10/2004 ve 25611.
- 12.Kürklü A. Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Farkındalık Düzeyleri (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2011.
- 13.Karadağ SÇ, Sönmez S, Dereobalı N. An Investigation of Preschool Teachers' Recognition of Possible Child Abuse and Neglect in Izmir, Turkey. J Interpers. Violence. 2015; 30: 873–891. doi: 10.1177/0886260514536274.
- 14.Dilsiz H, Mağden D. Öğretmenlerin Çocuk İstismarı ve İhmal Konusunda Bilgi ve Risk Tanıma Düzeylerinin Tespit Edilmesi. Hacettepe Univ. Fac. Heal. Sci. J. 2015; 1: 678–694. doi: 10.21020/sbfjournal.47976.
- 15.Tugay T. Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2008.
- 16.Çocuk Koruma Kanunu. Kanun Numarası : 5395. Kabul Tarihi : 3/7/2005. Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih ve Sayı: 15/7/2005 ve 25876.
- 17.Goldman JDG, Grimbeek P. Preservice teachers' sources of information on mandatory reporting of child sexual abuse. J. Child Sex. Abuse. 2015; 24:238–258. doi: 10.1080/10538712.2015.1009607
- 18.Lloyd M. Domestic Violence and Education: Examining the Impact of Domestic Violence on Young Children, Children, and Young People and the Potential Role of Schools. Front. Psychol. 2018; 9:1–11. doi: 10.3389/fpsyg.2018.02094.
- 19.Finkelhor D, Vanderminden J, Turner H, Hamby S, Shattuck A. Child maltreatment rates assessed in a national household survey of caregivers and youth. Child Abuse & Neglect. 2014; 38:1421–1435. doi: 10.1016/j.chiabu.2014.05.005
- 20.Yıldız Y, Kaçar M, Albayrak E, Çalaboğlu T, Çakmak S, Bayraktar T. Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkında İlköğretim Öğretmenlerinin Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Van Med. J. 2017; 24:303–309. doi: 10.5505/vtd.2017.99609.
- 21.Goebbels AFG, Nicholson JM, Walsh K, De Vries H. Teachers' reporting of suspected child abuse and neglect: behaviour and determinants. Health Educ. Res. 2008; 23:941–951. doi: 10.1093/her/cyn030.
- 22.Erol D. Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları: Eskişehir il örneği (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. 2007.